

ВІДГУК

офіційного опонента – Єжової Ольги Олександрівни,
на дисертаційне дослідження Печки Лариси Євгенівни
**«Формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я
дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального
закладу і початкової школи»**,

представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання

1. Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Глобальні планетарні загрози, на думку вчених, негативно впливають на стан фізичного, психічного та соціального здоров'я людини. Тому здоров'я людини постійно залишається в центрі уваги науковців різних галузей знань. У теорії і методиці виховання, як одному з напрямів педагогічної науки, розглядаються питання формування та розвитку ціннісного ставлення до здоров'я, культури здоров'я, здоров'язбережувальної компетентності, здоров'яспрямованої діяльності дітей, підлітків, молоді тощо.

В освітній нормативно-правовій базі останніх десяти років завжди підкреслюється необхідність збереження і зміцнення здоров'я зростаючого покоління, залучення дітей і молоді до здорового способу життя. З огляду на це та на реформування освіти, насамперед, у початковій ланці, особливо актуальними стають питання наступності та взаємодії закладів дошкільної та початкової освіти у сфері здоров'язбереження дітей, формування у них основ ціннісного ставлення до здоров'я, які досліджуються Л.Є.Печкою.

Дисертаційна робота Л.Є.Печки пов'язана з тематичним планом наукових досліджень Київського університету імені Бориса Грінченка «Зміст і технології забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції (2015-2020 рр.)» (державний реєстраційний номер 0116U003295). Тему дисертації узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (рішення № 4 від 27.05.2015).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

До найбільш істотних наукових результатів дисертаційної роботи Л.Є.Печки відносяться:

- **теоретичне обґрунтування й розроблення** методики формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи;
- визначення провідних педагогічних умов для ефективної реалізації методики формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи;
- доведення ефективності розробленої методики;
- уточнення сутності поняття **«ціннісне ставлення до власного здоров'я»** саме для дітей 6-7 року життя як інтегративного особистісного утворення, спрямованого на себе та інших людей, що визначається усвідомленням особистої та суспільної значущості здорового способу життя у повсякденній життєдіяльності, сформованістю базових умінь, навичок збереження, зміцнення й відновлення здоров'я, орієнтацією дитини на такі моделі поведінки, в основі яких усвідомлення здоров'я як найвищої цінності.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертанткою уперше **теоретично обґрунтовано, розроблено** й експериментально перевірено методику формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи; визначено ефективні педагогічні умови реалізації методики такі як – організація відповідного предметно-просторового компоненту виховного середовища для формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя; залучення дітей 6-7 року життя до здоров'язбережувальної діяльності; робота з вихователями, вчителями з формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я у дітей 6-7 року життя; робота з батьками щодо формування у дітей основ ціннісного ставлення до власного здоров'я; розроблено критерії основ ціннісного ставлення до власного здоров'я з відповідними показниками, описано рівні сформованості основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації Л.Є.Печки, автореферату та змісту її публікацій дають змогу стверджувати, що дисертанткою опрацьовано значну кількість літератури (**351 найменування, у тому числі 21 – іноземною мовою**). Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації Л.Є.Печки, ґрунтуються на аналітичному огляді наукових джерел,

нормативних і програмних документів, науково-методичної літератури з проблеми дослідження; порівнянні, систематизації, класифікації й узагальненні теоретичних та емпіричних даних.

Зазначимо, що дисертаційна робота Л.Є.Печки характеризується змістовністю, достатнім ступенем обґрунтованості авторських позицій, що свідчить про високі аналітичні здібності автора, наявність навичок застосування наукових теоретичних і емпіричних методів, вміння аргументовано викладати матеріал.

Отже, можна стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи Л.Є.Печки підтверджуються результатами дослідження та достатньо обґрунтовані.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота Л.Є.Печки містить нові, раніше не захищені наукові положення, теоретичні та емпіричні результати дослідження спрямовані на успішне розв'язання чотирьох наукових завдань. Отримані здобувачкою результати можна коротко сформулювати таким чином: уточнено сутність поняття «ціннісне ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя»; визначено і схарактеризовано змістові компоненти, критерії, показники, рівні сформованості основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя; теоретично обґрунтовано методiku формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи та педагогічні умови її ефективної реалізації; здійснено експериментальну перевірку ефективності методики формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи.

Для застосування в освітньому процесі закладів дошкільної та початкової освіти надзвичайно корисними є розроблені автором: методика формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи, факультативний курс для дітей старшого дошкільного віку і першокласників «Від казки – до вчинків», науково-методичні матеріали «Крок до здоров'я», методичні рекомендації щодо фізичного виховання дітей дошкільного віку.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Зазначаємо, що матеріали дисертаційного дослідження вже впроваджено у практику роботи 6 закладів освіти Київської й Полтавської областей та м.Києва, а саме: НВК загальноосвітня школа I ступеня № 15 – дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу

Кременчуцької міської ради Полтавської області (довідка від 02.10.2017 р. № 01/264), Кременчуцького дошкільного навчального закладу № 34 (довідка від 10.10.2017 р. № 01-44/202), дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу «Світлячок» *Бориспільської міської ради Київської області* та Бориспільського навчально-виховного комплексу «Спеціалізована школа І-ІІІ ст. загальноосвітня школа І-ІІІ ст. імені Костянтина Могилка» (довідка від 10.10.2017 р. № 189), дошкільного навчального закладу № 40 Шевченківського району міста Києва (довідка від 01.12.2017 р. № 1/24-20), в освітньо-науковий процес Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка від 08.11.2017 р. № 365), Кременчуцького інституту ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (довідка від 17.11.2017 р. № 186-ДУ). Було б корисним подальше впровадження методики формування основ ціннісного ставлення до здоров'я дітей 6-7 у інші вітчизняні заклади дошкільної та початкової освіти.

Результати дослідження можна рекомендувати для використання у педагогічних закладах вищої освіти під час викладання дисциплін: «Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку», «Методика фізичного виховання учнів початкових класів», «Методика виховання у початковій школі», «Методика навчання основ здоров'я»; у практичній роботі педагогів та психологів закладів дошкільної освіти, початкової школи; у системі післядипломної педагогічної освіти.

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, 10 додатків на 33 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 283 сторінки, основний зміст викладено на 204 сторінках. Робота містить 23 таблиці та 8 рисунків.

У дослідженні окреслено його об'єкт, предмет і мету, сформульовано завдання, забезпечено відповідність завдань та висновків, які логічно випливають зі змісту основного тексту дисертації.

У першому розділі – «Формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я як наукова проблема» – проаналізовано стан дослідженості проблеми у теорії і освітній практиці та актуалізовано поняття, які становлять поняттєво-категоріальний апарат дослідження; на основі теоретичного аналізу уточнено сутність поняття «ціннісне ставлення до власного здоров'я дітей 6–7 року життя».

Слід звернути увагу на те, що дисертантка у своїй роботі простежує формування саме основ ціннісного ставлення до здоров'я дітей 6-7 років. На наш погляд, це підкреслює глибину здійсненого теоретичного аналізу,

наукового обґрунтування формування ціннісного ставлення до здоров'я у дітей і розуміння практичної діяльності вихователя і вчителя початкових класів.

Також, Л.Є.Печка переконливо аналізує стан взаємодії закладів дошкільної та початкової освіти, обґрунтовує принцип наступності у контексті формування основ ціннісного ставлення до здоров'я у дітей 6-7 років та необхідність його реалізації на практиці.

У другому розділі – «Емпіричний аналіз формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6–7 року життя» – визначено і схарактеризовано змістові компоненти, критерії, показники, рівні сформованості основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6–7 року життя; наведено результати констатувального етапу педагогічного експерименту; за допомогою узагальнення експертних оцінок проаналізовано педагогічні умови формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6–7 року життя.

Особливої уваги заслуговує підхід автора до аналізу педагогічних умов формування основ ціннісного ставлення до здоров'я дітей 6-7 років та добору з них найбільш ефективних на основі методу експертних оцінок.

У третьому розділі – «Теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності методики формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6–7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи» – представлено обґрунтування розробленої методики; висвітлено формувальний етап дослідно-експериментальної роботи та його результати в динаміці сформованості основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6–7 року життя.

У цьому розділі нам імponує обґрунтування і опис методики формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6–7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи. У методиці дисертантка застосовує різноманітні методи і форми, що повністю відповідають віковим особливостям дітей. Особливу зацікавленість викликає застосування засобів музикотерапії для впливу і регуляції психічного стану дітей, використання поєднаного впливу на різні сенсорні системи організму дітей (слухова, зорова, пропріорецептивна), що позитивно впливає на фізичне здоров'я дітей.

На наш погляд, автору вдалося ефективно вплинути і на інших суб'єктів процесу формування основ ціннісного ставлення до здоров'я – батьків і педагогів, та підвищити рівень їх компетентності щодо формування ціннісного ставлення до здоров'я дітей 6-7 років.

Опис динаміки змін рівнів сформованості ціннісного ставлення до

здоров'я зроблено достатньо повно і з необхідною деталізацією. Для визначення рівнів вірогідності між змінами в експериментальній та між експериментальною і контрольною групами застосовані непараметричні критерії.

Додатки до роботи є інформативними і слугують вагомим науково-методичним підґрунтям для впровадження в освітній процес розробленої і обґрунтованої автором методики формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи.

Дисертаційна робота Л.Є.Печки за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дисертаційним дослідженням.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення одержаних дисертанткою результатів, зазначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження й побажання до змісту роботи:

1. Теоретичний аналіз наукових джерел дозволив авторові обґрунтовано уточнити базове поняття дисертаційної роботи «ціннісне ставлення до власного здоров'я дітей 6–7 року життя» (розділ I). Але, на наш погляд, логічний виклад цього теоретичного матеріалу перевантажений цитатами та викладенням думок різних авторів. Тому, особиста думка дисертантки часто нівелюється і важко проглядається в тексті. Можна було б рекомендувати посилення аналітичного складника у параграфах першого розділу роботи.

2. Також, у теоретичній частині роботи дисертантка наводить тлумачення загальновідомих понять, що широко використовуються у педагогіці. Наприклад, цінність (С.30-32), критерій (С.95), педагогічна умова (С.125-126). Вважаємо, що тлумачення таких базових понять педагогічних досліджень у дисертаційних роботах на здобуття наукового ступеню кандидата педагогічних наук не виправдано. Крім того, це впливає на збільшення обсягу основного тексту дисертації.

3. Уважаємо, що у рецензованій роботі зустрічаються змістові неточності у двох поняттях. Так, серед організаційних умов формування основ ціннісного ставлення до здоров'я автор виокремлює «організацію відповідного предметно-просторового виховного середовища для формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя» (С.127, 130 і далі по тексту). На нашу думку, необхідно говорити про предметно-просторовий *компонент* виховного середовища, що відповідає загальновідомій структурі освітнього середовища В. Ясвіна. Більш глибоке тлумачення поняття «активна здоров'язбережувальна діяльність» (С.135)

дозволяє зробити висновок, що будь-яка діяльність вже передбачає відповідну активність. Тому, достатньо було б наголосити на залученні дітей просто до «здоров'язбережувальної діяльності».

4. Щодо експериментальної частини роботи, яка має повний і детальний опис методики, то, на нашу думку, її лише б збагатили і наблизило до широкого впровадження у багатьох закладах України, *кількісний* аспект визначення рівнів сформованості основ ціннісного ставлення до здоров'я у дітей 6-7 років. З існуючого опису, на жаль, не зрозуміло, як розраховувалися ці рівні на основі визначених автором показників критеріїв основ ціннісного ставлення до здоров'я.

5. У дисертаційній роботі для з'ясування рівня вірогідності змін досліджуваних показників, критеріїв, рівнів, що були виявлені наприкінці педагогічного експерименту, дисертантка застосовує критерії Колмогорова-Смірнова (λ -критерій) та ϕ^* -кутове перетворення Фішера. Слід зазначити, що критерій Колмогорова-Смірнова частіше використовують для перевірки гіпотез про належність аналізованої вибірки до певної форми розподілу, а для ϕ^* -кутового перетворення Фішера немає одностайної думки щодо можливості його застосування, а є серйозні заперечення для нього у психолого-педагогічних дослідженнях. На нашу думку, для педагогічних досліджень бажано застосовувати непараметричний критерій Пірсона (χ^2) та параметричний критерій Фішера (F).

6. Уважаємо, що у таблицях 2.8-2.11 потребує більшого пояснення форма представлення результатів дослідження, а саме: не відразу зрозуміло, які показники щодо організаційних умов формування основ ціннісного ставлення до здоров'я дітей 6-7 років представлено у стовпчику «оцінка важливості».

Утім, висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

9. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Основний зміст і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 26 публікаціях, з яких 25 одноосібні, а саме: 11 статей у наукових фахових виданнях України (з них 6 входять до міжнародних наукометричних баз даних); 1 стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні, внесеному до міжнародних наукометричних баз; 11 – у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій; 1 посібник; 1 програма з грифом МОН України; 1 методичні рекомендації.

На основі аналізу змісту цих публікацій можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

10. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, висновки, що викладені в авторефераті, повністю відображають основні положення дисертаційної роботи.

11. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Печки Лариси Євгенівни «Формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи», представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. за № 567), а її автор – Печка Лариса Євгенівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
фізичної реабілітації та спортивної медицини
Сумського державного університету

О. О. Єжова

Підпис Єжової О.О.
засвідчую
прив. гріх
Відділу кадрів

